

Zatímco první dva chrámy jsou spíše autorovou imaginací, vyobrazení letařovického kostela naopak odpovídá dobové skutečnosti.

Na vnější straně zábradlí trojramenné hudební **empory** je v hierarchickém uspořádání vyobrazena galerie 29 světců. Ústřední postavou cyklu je Kristus jako Spasitel světa. Po jeho pravici stojí Jan Křtitel a dále pak jeho rodiče Zachariáš a Alžběta. Po jeho levici jsou řazeni Matka Spasitelova a Josef, a dále Mariiny rodiče Jáchym a Anna. Na čele jižního křídla jsou čeští zemští patroni Jan Nepomucký a Ludmila.

Na jižním křídle pak rovněž čeští patroni Norbert, Prokop a Zikmund. Řadu doplňují apoštolové Matěj, Šimon (Horlivec), Bartoloměj, Jakub Menší, Jan a Ondřej. Na severní straně se nachází apoštolové Jakub Větší, Tomáš, Filip, Matouš evangelista a Juda Tadeáš, následováni trojicí českých zemských patronů, Vitem, Václavem a Vojtěchem. Poslední dva jmenovaní jsou vyobrazeni na čele severního křídla. Na východním čele severní strany empory uzavírají galerii sv. Barbora a sv. Kateřina.

V podvěžní předsíni stejný autor vyobrazil sv. Jana Nepomuckého. Nástěnná malba parafrázovala sochu od Jana Brokoffa z Karlova mostu. V poválečných letech byla zabílena.

Známé **gotické trojdílné archy**, tzv. starší Letařovická archa, znázorňující apoteózu sv. Vojtěcha, původem z katolického prostředí, a mladší Letařovická archa s Bolestným Kristem uvnitř výklenkového svatostánku, jemuž z ran prýští krev do kalicha, z utrakvistického prostředí, jsou dnes součástí sbírek Národního muzea.

Dva **fragменты středověkých nástěnných maleb** byly odkryty v roce 1991. Vpravo od kněžiště je postava svěťce, snad patrona kostela, interpretace fragmentu na protější straně je značně nejistá.

Hlavní oltář sv. Jakuba Většího byl vysvěcen 9. října 1729 za účasti biskupského vikáře Daniela de Mayerna a českodubského děkana Johana Felixe. V oltáři jsou uloženy ostatky sv. Saturnina a sv. Severina.

Námětem škrétovisky laděné malby hlavního oltáře je Kristus napomínající Marii Salome. Malba se vyznačuje promyšlenou kompozicí postav. Ústřední postavu Krista podtrhuje efektním divadelním nasvícením, světlem umně modeluje postavu Marie Salome klečící v popředí a její syny Jakuba a Jana, stojící vedle Krista. Oltářní rám z konce 17. století je bohatě zdoben vegetabilními řezbami.

Hlavní oltář sv. Jakuba Většího, 2025

Kostěný oltář v kostnici, 2025

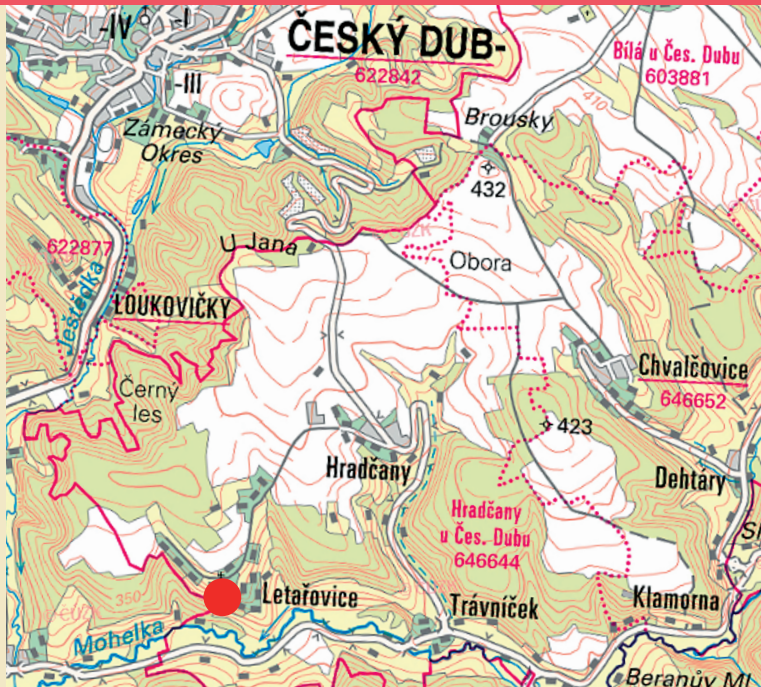
Boční oltář Panny Marie byl údajně zakoupen v roce 1745. Dle inventáře kostela byl původně vybaven obrazem černé Matky Boží, současný obraz Panny Marie Karlovské je z poloviny 19. století.

Kazatelna z přelomu 17. a 18. stol byla velmi poničena v roce 2007. Obrazy evangelistů sv. Jana, Lukáše, Matouše a Marka, jež namaloval stejný tvůrce jako strop, byly zcizeny.

Aranžmá kosterních pozůstatků v kostnici vytvořil první letařovický učitel, kostelník a hrobník Václav Maruška mezi lety 1770–1797, kterého inspirovaly sestavy kosterních pozůstatků v Santiniho hřbitovní kapli Všechny svatých v Sedlci u Kutné Hory.

Kostel je usazen v malebné krajině nad říčkou Mohelkou, 2025

GPS souřadnice

N 50.6315769, E 15.0035183

Kostel je přístupný v době pravidelných bohoslužeb (www.farnostceskydub.cz/bohosluzby/). V termínech bohoslužby je možné na požádání zpřístupnit také kostnici. Otevřený bývá také během pravidelných kulturních akcí spolku Dubáci (www.dubaci.cz).

Více informací na

www.npu.cz/uop-li
sekce prezentace památek

Text: Erika Trojanová
Fotografie: Michael Čtveráček, Erika Trojanová, Ivo Habán
Historická fotografie: archiv Podještědského muzea, Český Dub
Mapa: © ČÚŽK, Vladimír Vrabec
Grafická úprava: Michael Čtveráček
V roce 2025 vydal NPÚ, ÚOP v Liberci v rámci projektu Prezentace památek.
Tiskovina vznikla na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISŤE
V LIBERCI

LETAŘOVICE

kostel sv. Jakuba Většího

Pohled na Letářovice od jihovýchodu

V malebné krajině Českodubské pahorkatiny, na ostrohu nad říčkou Mohelkou, se rozkládá obec Letářovice, jejíž dominantou je kostel sv. Jakuba Většího.

Kostel, poprvé zmiňovaný roku 1352 v registrech papežských desátků, představoval typický venkovský svatostánek své doby - jednolodní s pravoúhlým závěrem, sedlovou střechou a bez věže. Z této etapy se dochovala zazděná kamenná ostění hrotitých gotických oken a portálu. Barokní přestavba kostela proběhla v letech 1640–1695 z popudu vídeňského kláštera augustiniánek, tehdejšího majitele českodubského panství. Čtyřpatrovou hranolovou věž v průčelí získal kostel, jak dokládá datace na kartuši v interiéru, mezi lety 1733–1734. V nice nad vstupním portálem je umístěna replika barokní sochy sv. Jakuba, jejíž originál je uchován v interiéru. Stavební vývoj kostela končí završením věže stanovou střechou s lucernou.

Součástí areálu letářovického kostela je také objekt márnice, jehož výstavba je datována k roku 1654. Záhy se počala využívat i jako kostnice k uložení exhumovaných ostatků ze zaplněného hřbitova. V areálu hřbitova se dochovalo několik

Pohled do lodi od presbytáře, 2025

hodnotných prací náhrobního umění, které vykazují vysokou úroveň řemeslného či výtvarného zpracování.

Kostel je nedílným střípkem mozaiky kulturního dědictví Českodubska nejen svou figurou, v níž baroko pohltilo starší gotickou hmotu, ale zejména díky osobité výzdobě interiéru, který počátkem 18. století vyzdobil lidový tvůrce. Malovaný strop činí z nenápadné památky unikát nadregionálního významu, zejména díky obsáhlosti ikonografického cyklu, který je obrazovým průvodcem životem a posmrtnými záranky sv. Jakuba Většího.

Malby představují ryzí a svérázný projev lidového umění se všemi jeho nedostatky. Byť prosté až naivní, měly malby ve venkovském prostředí velkou estetickou, ale zejména pak didaktickou úlohu. Měly působit naučně a mravokárně.

Prkenný stropní podhled je rozdělen na 14 × 7 polí. Na křížení dělicích lišt jsou vyřezané čtyřlísté růžice. Obvodová pole až na jedno s nápisem a datací *Wyobrazeny žiwota swatiho Gakuba wiedssiho Aposstola Panie* 1722 dekorují vegetabilní motivy. Dalších 60 polí zachycuje **Svatojakubskou legendu**. Děj postupuje od severu k jihu, v řádcích pak od východu k západu. Obrazy měly sloužit jako srozumitelný a názorný doprovod kázání, proto se zdá být orientace scén směrem ke kněžišti a textu naopak k farníkům chybná.

Apoštol Jakub (Starší, Větší či Zebedeův), syn rybáře a jeho ženy Salome, bratr sv. Jana, byl jedním z 12 apoštolů a prvním z nich, který se stal mučedníkem. Je patronem poutníků, bojovníků, kloboučníků a Španělska.

Sv. Jakub je vyobrazěn ve čtyřech základních ikonografických typech. Jakub jako dítě a mladík; učeník a apoštol; poutník a misionář a konečně jako rytíř reconquisty.

První úsek zachycuje ve výtvarném umění méně časté téma dětství a rodiny. Písemné legendy pojednávají téma předurčení dítěte k roli světce vyzdvihnutím jeho kladných vlastností poměrně často, odkazují zejména k dobré výchově, vzdělání i bohabojnosti (1 a 2). Rybaření neznačí jen způsob obživy Zebedeovy rodiny, ale symbolizuje předurčení Jakuba k apoštolské činnosti (3 a 4). Ryby představují křesťany, ryba „ICHTYS“ byla jejich tajným heslem.

K povolání prvních učedníků došlo na břehu Galilejského moře. Ježíš nejprve povolal sourozence Šimona (Petra) a Ondřeje, později uviděl bratry Zebedeovy Jakuba a Jana, jak v lodi se svým otcem spravují síť. Bez velkého rozmyšlení se oba stali Ježíšovými pobočníky (5–9) a spolu s ostatními klíčovými svědky Ježíšova učení (10) a zázraků všeho druhu. Od zázračných uzdravení (11, 14) a vzkříšení (20), přes utiše-

ní bouře (19), nasycení hladových (23 a 24), po chůzi po vodě (25). Byli vyvoleni do skupiny 12 apoštolů (17), mezi nimiž měli Petr, Jan a Jakub přední postavení (27, 28). V Samaře si bratři Zebedeovi svou prchlivostí vysloužili přízvisko „*Boanerghés*“ – „*synové hromu*“ (31). Jakub doprovázel Ježíše i v jeho pozemském utrpení (32 a 33), byl svědkem Kristova zmrtvýchvstání (34–36) i nanebevstoupení (37).

Jako poutník ve velkém klobouku a plášti, s holí, mušlí hřebenatkou a knihou je sv. Jakub Větší zobrazován nejčastěji (38). Podle tradice se vydal šířit evangelium do Hispánie. V Zaragoze se mu zjevila Panna Marie a vyzvala ho ke stavbě kaple (39). Toto zjevení jej mělo povzbudit v evangelizaci

země a odradit od zamýšleného návratu do Palestiny (40).

Jakubovi se podařilo obrátit kouzelnického učedníka Phileta, což rozlítlo jeho mistra Hermogena. Ten ve vzteku vyvolal zlé duchy, které Jakub zahnal a vykonaným zázrakem získal pro křesťanství i Hermogéna (41).

V roce 44 byl Jakub v Jeruzalémě zajat (42) a předveden před velekněze Abiachara. Poté byl Herodem Agripou (43) odsouzen k smrti. Cestou na popraviště ještě uzdravil chromého muže (44), čímž obrátil přihlížejícího farizeje Josiáše. Jakub byl stát mečem přímo před Herodovým trůnem (45).

Jeho tělo bylo původně pohřbeno v Jeruzalémě. K přenesení ostatků sv. Jakuba přes moře do Španělska se váže několik

rozličných legend. Podle jedné naložili učedníci tělo mučedníka do lodky a pustili ji na moře (46). Lodka plula zázračně sama bez plachet a vesel až ke Španělským břehům, odkud jej učedníci přenesli na místo, kde dnes stojí Santiago (47).

Poslední ikonografická podoba znázorňuje sv. Jakuba jako rytíře, maurobijce, který v bitvě u Clavija kolem roku 930 pomohl králi Ramirovi I. porazit Maury. V předvečer bitvy se mu zjevil a ujistil ho o vítězství. Následující den se zjevil v boji na bílém koni a přivedl křesťany k vítězství (51–53).

Jakub ochraňoval poutníky na cestách ještě dlouho po své smrti. Roku 1109 se prý z Německa vydali na pouť do Compostelly manželé s mladým synem (54, 55). Když onen ctnostný mladík v jednom hostinci na cestě odolal svodům hostinského dcery, zhrzená dívka na něj nastražila lest. Do jeho zavazadel vložila stříbrný pohár a mladíka obvinila z krádeže. Ten byl uvězněn (56) a odsouzen ke smrti oběšením (57). Otec se i přes velkou ztrátu vydal na pouť k hrobu sv. Jakuba, kde se za syna modlil. Když se po 36 dnech vrátili s manželkou k šibenici, zjistili, že jejich syn stále zázračně žije (58). Otec běžel vše vypovědět soudci. Soudce však jen s posměškem poznamenal, že mladík jistě není víc živý než jeho kuřata na taliři (59), vtom mu kuřata na taliři obživla (60). Mladík byl zachráněn.

Tři pole stropu vyobrazují architekturu - Kostel sv. Jakuba v Santiagu de Compostela (48), kostel sv. Jakuba ve Vídni (49) a kostel sv. Jakuba v Letářovicích (50).

